

Ks. prof. dr hab. Janusz Bujak
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr lic. Justyny Trybek

*Rola cielesności w uobecnianiu i realizowaniu przymierza z Bogiem
na przykładzie sakramentu Eucharystii i małżeństwa*

napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Szymona Drzyżdżyka

i ks. dra Krzysztofa Porosło (promotor pomocniczy)

na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II

Kraków 2024, s. 219

Praca doktorska mgr lic. Justyny Trybek podejmuje ważny temat godności ludzkiego ciała. Jak podkreśla Doktorantka, temat ten jest bardzo istotny, ponieważ ciało człowieka i współzycie płciowe wciąż są nawet przez katolików postrzegane niekiedy w sposób negatywny a przynajmniej nieufny. W swojej dysertacji Justyna Trybek pragnie ukazać sakramentalne znaczenie ciała na przykładzie dwóch sakramentów: Eucharystii i małżeństwa. Doktorantka opiera się na antropologii adekwatnej rozwijanej m.in. przez Karola Wojtyłę/Jana Pawła II, której celem jest dostrzeżenie osoby ludzkiej w jej całości duszy i ciała (s. 2.8-10).

Praca składa się ze strony tytułowej (s. 1), bibliograficznego opisu pracy (s. 2), spisu treści (s. 3-6), wykazu skrótów (s. 7), Wstępu (s. 8-12), trzech rozdziałów (s. 13-207), Zakończenia (s. 208-211) i Bibliografii (s. 212-219).

Rozdział pierwszy (s. 13-50) *Sakramentalna teologia ciała – nowy nurt w teologii drugiej połowy XIX i XX wieku* ukazuje sakramentalne rozumienie świata stworzonego i ciała człowieka w myśli M. Scheebena, J. Pinska, L. Boffa, Jana Pawła II, J. Ratzingera i J. Granadosa.

Rozdział drugi (s. 51-91) pt. *Sakrament Eucharystii i małżeństwa w perspektywie przymierza z Bogiem* ma na celu ukazaniu wewnętrznego powiązania sakramentu Eucharystii i małżeństwa w oparciu o kategorię przymierza i cielesności.

Rozdział trzeci (s. 92-132) przedstawia *Wymiar komunitwórczy* sakramentu Eucharystii i małżeństwa, którego źródłem i wzorem jest komunia Osób Boskich w Trójcy Świętej.

Zjednoczenie, komunika którą tworzą te dwa sakramenty, jest ściśle związana z ciałem – Eucharystycznym Ciałem Chrystusa i ciałami małżonków.

Rozdział czwarty (s. 133-178) pt. *Wymiar kenotyczno-ofiarniczy* ukazuje Eucharystię i małżeństwo sakramentalne jako dar z siebie w postawie służby.

Rozdział piąty (s. 179-207) pt. *Wymiar eklezjotwórczy* wskazuje na Eucharystię i małżeństwo jako dwa sakramenty które tworzą Kościół.

Zgodnie z art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2021 r. z późn. zm.) i zaleceniami Rady Doskonałości Naukowej zawartymi w poradniku dla recenzentów opublikowanym w roku 2022 s. 8–9 rozprawa doktorska powinna być oceniana w oparciu o trzy kryteria, które zostaną zastosowane w obecnej opinii.

1. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach

Mgr lic. Justyna Trybek wykazała w swojej pracy doktorskiej, że posiada ogólną wiedzę teoretyczną z teologii nabytą w czasie studiów magisterskich i licencjackich a pogłębioną dzięki badaniom naukowym prowadzonym na potrzeby doktoratu. W swojej dysertacji Autorka porusza zagadnienia z zakresu filozofii, teologii ciała, teologii dogmatycznej, teologii liturgii, teologii pastoralnej, wykazując się kompetencją i wiedzą w tych dziedzinach teologicznych.

Punktem ciężkości rozprawy doktorskiej jest Eucharystia i sakrament małżeństwa. Autorka pracy wykazała się wiedzą na temat związków istniejących pomiędzy sakramentem Ołtarza a sakramentem małżeństwa, dla których wspólnym mianownikiem są kategorie cielesności i przymierza.

Znajomość ogólnej wiedzy teologicznej potwierdza również bibliografia (s. 212-219), która zawiera dokumenty Magisterium Kościoła, literaturę źródłową, literaturę przedmiotu (w tym jeden artykuł Doktorantki) i netografię.

2. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora

Autorka dysertacji wykazała się umiejętnością postawienia głównego problemu pracy oraz wskazania metod, które pozwolą na jego rozwiązanie.

Głównym celem rozprawy jest ukazanie ciała w jego wymiarze teologicznym i jego znaczenie w realizacji przymierza z Bogiem w sakramencie Eucharystii i małżeństwa. Analogia pomiędzy tymi dwoma sakramentami została ukazana przede wszystkim w rozdziałach III-V w których Autorka wyjaśnia ich wymiar komuniotwórczy, kenotyczno-ofiarniczy oraz eklezjotwórczy oraz wzajemną korelację (s. 8-9).

Tego rodzaju badania są możliwe dzięki nowemu spojrzeniu na sakramentologię w wieku XIX i XX, które zaowocowało antropologią adekwatną tworzoną i rozwijaną przez Karola Wojtyłę/Jana Pawła II i kolejnych pokoleń teologów, która postrzega człowieka w całości jego duchowo-cieleśnej natury.

Autorka wielokrotnie podkreśla w swojej pracy, że ciało człowieka jest wciąż traktowane jako zagrożenie. Przyczyną tego jest według Doktorantki negatywne podejście Kościoła do cielesności i seksualności, zarówno w przeszłości jak i współcześnie oraz rewolucja seksualna. Oba te czynniki mają wpływać na niezrozumienie i brak akceptacji dla ciała człowieka, sfery biologicznej i seksualnej.

Z powodu negatywnego spojrzenia na ciało ludzkie konieczne jest przypomnienie, że Bóg stworzył nie tylko duszę człowieka, ale i jego ciało, które jest dobre i umożliwia nawiązanie z Bogiem i z drugim człowiekiem, szczególnie w małżeństwie sakramentalnym, nawiązać relację przymierza. Doktorantka pragnie ukazać cielesność nie jako przeszkodę w drodze do Boga, ale jako pomoc i miejsce spotkania z Nim. Podkreśla również, że można mówić o sakramentalnej wartości współżycia małżeńskiego dzięki powiązaniu go z Jezusem Chrystusem i sakramentem Eucharystii. Na tym polega główne *novum* pracy. Autorka ma nadzieję, że przyczyni się do przyjęcia w pełni swojego ciała przez osoby wierzące i odejścia od retoryki która traktuje ciało jako zagrożenie lub zło.

Justyna Trybek dodaje, że jej refleksje na temat małżeństwa dotyczą katolickich małżeństw sakramentalnych, które biorą udział we Mszy św. i przyjmują komunię św. Jest to bardzo ważne wyjaśnienie, ponieważ tylko małżeństwa sakramentalne mogą korzystać z łask, których Chrystus udziela przyjmującym Jego Ciało Eucharystyczne.

Doktorantka broni się przed zarzutem idealizowania życia małżeńskiego podkreślając, że bibliografia zawiera dzieła nie tylko teoretyków, ale i praktyków. Sama jest małżonką i nauczycielem religii. Dysertacja na wielu poziomach łączy zatem teorię z praktyką (s. 9-11).

Jako metody badawcze zastosowane przy pisaniu pracy Autorka wymienia metodę historyczno-teologiczną, analityczną, porównawczą oraz metodę syntezy". W pracy

znajdziemy analizę myśli teologów, porównanie pozwalające ukazać podobieństwa i różnice pomiędzy sakramentem Eucharystii i małżeństwa i syntezę nauczania na temat sakramentu Eucharystii i małżeństwa w perspektywie przymierza z Bogiem (s. 11-12).

3. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne

Jak już zostało to powiedziane, celem pracy jest ukazanie sakramentalnego znaczenia ludzkiego ciała i znalezienie punktów wspólnych, przy zachowaniu różnicy, pomiędzy sakramentem Eucharystii i małżeństwa.

W pierwszym rozdziale Doktorantka stawia sobie za cel odkrycie źródeł sakramentów Kościoła w świecie stworzonym, cielesnej naturze człowieka a przede wszystkim w osobie Jezusa Chrystusa, Jego człowieczeństwie i dziele zbawczym. Spośród sakramentów Kościoła dwa są szczególnie związane z ciałem: sakrament Eucharystii i sakrament małżeństwa.

Autorka kładzie fundament pod kolejne rozdziały przedstawiając teologię sakramentów w myśli wybranych uczonych. Na pierwszym miejscu omawia tezy dwóch niemieckich teologów: Matthiasa Josepha Scheeban i Johannesesa Pinska, których poglądy były przygotowaniem współczesnej sakramentologii. Następnie Autorka prezentuje myśl teologiczną Leonardo Boffa, Jana Pawła II, Josepha Ratzingera i José Granadosa. Wśród różnych ujęć sakramentu wyróżnia się stanowisko Leonarda Boffa, o charakterze horyzontalnym i antropocentrycznym. Istotę sakramentu umieszcza Boff w spotkaniu z jakąś osobą, stworzeniem, przedmiotem, które polega na zapowiadaniu bądź tezuobecnianiu Bożej rzeczywistości, ale bez odniesienia do Boga.

W podsumowaniu rozdziału Doktorantka podkreśla znaczenie Inkarnacji Syna Bożego dla nadania ciału szczególnej godności i znaczeniu sakramentalnego (s. 48-49). Przenikanie się materii i cielesności ma miejsce również w sakramentalnym małżeństwie (por. s. 50).

W rozdziale drugim Justyna Trybek ukazuje relację sakramentu Eucharystii i małżeństwa w świetle przymierza z Bogiem. W Starym Testamencie wyraża je termin hebr. *berit* albo gr. *diatheke*. Pierwszym aktem wyjścia Boga ku człowiekowi, pierwszym objawieniem się Jego miłości i pierwszym przymierzem z człowiekiem jest dzieło stworzenia. Małżeństwo pierwszych ludzi, biblijnego Adama i Ewy, to drugie przymierze. Na kartach Starego

Testamentu przymierze narodu izraelskiego z Bogiem bardzo często jest porównywane do małżeństwa kobiety i mężczyzny, ma więc ono wymiar oblubieńczy.

Doktorantka uważa, że tak jak w małżeństwie dzięki zjednoczeniu ciał mężczyzny i kobiety znika wszelka nierówność między nimi, tak jest również w przypadku przymierza Boga z Izraelem: „choć samo słowo *przymierze* mogłoby sugerować jakąś nierówność w relacji Boga z człowiekiem, to zastosowanie wobec niego typowych dla miłości oblubieńczej sformułowań pozwala spojrzeć na nie w inny sposób” (s. 57). Należy jednak pamiętać, że inicjatorem przymierza jest zawsze Bóg, który wychodzi do grzesznego człowieka z ofertą zbawienia, ponieważ to człowiek potrzebuje Boga, nie zaś odwrotnie, o czym zresztą czytamy na s. 60-61 przy omawianiu ofiary oczyszczenia.

Przymierze nowe i wieczne zostało zawarte przez Chrystusa w czasie Ostatniej Wieczerzy w Nim samym, ponieważ jest zarazem Bogiem i człowiekiem, łączy w sobie samych dwóch kontrahentów Nowego Przymierza. W Kościele Ciało Chrystusa ma szczególne znaczenie: spożywamy je w Eucharystii, a św. Paweł określił Kościół jako Ciało Chrystusa.

Również małżeństwo jest rodzajem przymierza, które jest zawarte pomiędzy małżonkami, pomiędzy nimi a Bogiem w Trójcy Świętej Jedynym i z każdą z Osób Boskich (s. 68). Sobór Watykański II w *Gaudium et spes* nr 48 określa małżeństwo właśnie jako przymierze, choć Pismo Święte wprost tak o nim nie mówi. Jednak termin przymierze, lepiej niż kontrakt czy umowa, wyraża nadprzyrodzony i trwały wymiar małżeństwa (s. 70-71). „W przymierzu małżeńskim realizuje się zatem także oblubieńcze przymierze Chrystusa z Kościołem, które uobecnia się podczas sprawowania każdej ofiary eucharystycznej” (s. 75).

Doktorantka spogląda na sakramenty Eucharystii i małżeństwa w perspektywie cielesności a na ciało „jako podstawową przestrzeń dla urzeczywistniania przymierza Boga z człowiekiem”. Zarazem jednak odzęgkuje się od traktowania ciała jako ważniejszego od ducha wymiaru natury ludzkiej. Ciało „pełni funkcję służebną wobec ducha ludzkiego” (s. 79). Niestety, podkreśla Autorka, „mimo biblijnego przekazu i nauczania Kościoła oraz rozwijającej się w ostatnich latach teologii ciała, wciąż – także w środowiskach głęboko związanych z Kościołem – na ludzkie ciało patrzy się z podejrzliwością” (s. 80)

W następnym punkcie Autorka podaje definicję materii i formy sakramentu Eucharystii i małżeństwa. Stwierdza, że małżeństwo z woli Boga jest odzwierciedleniem miłości wewnątrztrynitarniej, przymierza Boga z Izraelem oraz oblubieńczej więzi Chrystusa i Kościoła uobecniającej się w Eucharystii. Ta symbolika i rzeczywistość realizują się także za pośrednictwem ludzkiej cielesności, która doświadcza w małżeństwie sakramentalnym szczególnej konsekracji (s. 84). W sakramencie Eucharystii i małżeństwa mamy zjednoczenie

realizowane przez elementy związane ze światem materialnym: w pierwszym przez spożywanie i picie Ciała i Krwi Chrystusa, w drugim przez akt małżeński (s. 87-88).

Rozdział trzeci dotyczy komuniotwórczego wymiaru obu sakramentów. Autorka wykazuje, że u źródeł zarówno komuniotwórczej roli Eucharystii jak i sakramentalnego małżeństwa jest Trójca Święta. Ponieważ Bóg jest wspólnotą trzech Osób Boskich, człowiek, *imago Dei*, również jest stworzony do wspólnoty, która wyraża się w najwyższym stopniu w małżeństwie. Doktorantka podkreśla komuniotwórcze działanie Ducha Świętego zarówno w sakramencie Eucharystii jak i w małżeństwie. W małżeństwie polega ono na pomocy Ducha Świętego w dokonywaniu przez małżonków paschy – przejścia od miłości egoistycznej do miłości *agape*, bezinteresownego daru z siebie. Przyjmowanie Eucharystii, bycie w komunii z Jezusem Chrystusem, ułatwia małżonkom wzrastanie w komunii między sobą.

Rozdział czwarty wskazuje wymiar kenotyczno-ofiarniczy Eucharystii i małżeństwa. Doktorantka wychodzi od konsekracji, jaka dokonuje się we Mszy św. dzięki działaniu Ducha Świętego, który przemienia chleb i wino w Ciało i Krew Chrystusa oraz w małżeństwie, w którym mężczyzna i kobieta są powołani do składania w darze drugiemu swojego ciała, a poprzez to do oddawania chwały Bogu (s. 136-137). Przymierze, które dwoje ludzi zawiera wobec Boga w sakramencie małżeństwa zostaje przypieczętowane w akcie małżeńskim, w którym małżonkowie ofiarowują sobie także swoje ciała (s. 146-147). Autorka pracy za Y. Semenem porównuje małżeński akt seksualny do liturgii, w której mąż i żona oddają cześć i naśladują odwieczną komunię w łonie Trójcy Świętej (s. 148-149).

Ponownie za o. Ksawerym Knotzem Justyna Trybek przytacza tezę o seksualności jako temacie tabu w kręgach kościelnych, traktowanym z podejrzliwością, dlatego konieczne jest przedstawienie ze strony katolickiej pozytywnego spojrzenia na ludzką seksualność, by trafić do współczesnego człowieka (s. 150-151). Nowe spojrzenie na akt seksualny oznacza uznanie jego wymiaru sakramentalnego, przez który wyraża się wzajemną miłość małżonków i ich uczestnictwo w przekazywaniu życia. „Akty seksualne męża i żony są święte, gdyż, stanowiąc integralny element życia małżeńskiego, dokonują się w obecności Boga, a w Jego miłości otrzymują błogosławieństwo. Mogą one utracić swoją świętość, gdy we współżycie małżonków wkrada się grzech” (s. 155). Cytując Oliviera Floranta Autorka pracy pisze o podobieństwie pomiędzy przebiegiem Mszy świętej a etapami seksualnej miłości małżeńskiej. Zastrzega jednak, że „Współżycie małżeńskie nigdy nie zastąpi pełnego uczestnictwa w ofierze eucharystycznej” (s. 161-166). Są to jednak propozycje, które nie mają żadnego oparcia w Piśmie Świętym ani w Tradycji Kościoła.

Rozdział piąty i ostatni mówi o eklezjotwórczej roli Eucharystii i małżeństwa, o płodności obu sakramentów. Eucharystia, realne Ciało Chrystusa, buduje Kościół - Mistyczne Ciało Chrystusa, tworzy go a zarazem jest sprawowana w Kościele i przez Kościół (s. 179-182). Tworzy ona również małżeństwo, które jest miejscem przekazywania nowego życia, rodzenia dzieci, które stają się członkami Kościoła; „Małżeństwo chrześcijańskie ma zatem swoje źródło w Eucharystii. Uobecniająca się w niej miłosna ofiara Chrystusa złożona dla Oblubienicy-Kościola sprawia, że Eucharystia staje się także źródłem miłości” (s. 184). Małżeństwo staje się Kościołem Domowym, w którym na wzór Trójcy Świętej miłość małżonków staje się płodna, życiodajna. Małżonkowie przekazują nie tylko życie naturalne, ale również Boże życie, wprowadzając swoje dzieci do Kościoła przez sakrament chrztu świętego. „Jednak także i małżeństwa borykające się problemem niepłodności czy mające trudności z poczęciem dziecka mogą realizować się w płodności właściwej ich miłości (...). Małżonkowie ubogacają wspólnotę Kościoła także owocami swojego moralnego i duchowego życia, nawet jeśli nie posiadają swoich dzieci” (s. 196).

W Podsumowaniu Autorka dysertacji wskazuje na Paschę Chrystusa – przejście, jako na motyw spajający sakramenty Eucharystii i małżeństwa. Pascha, czyli przejście, dokonało się nie tylko w życiu Chrystusa, ale „Jego różne etapy można dostrzec w życiu męża i żony, co zostało przedstawione w niniejszej dysertacji”. Przede wszystkim polega ona na przechodzeniu od miłości egoistycznej do miłości *agape*, do postawy służby w życiu małżeńskim. W tej przemianie duchowej małżonków konieczny jest sakrament Eucharystii, który udziela małżonkom koniecznej pomocy w postaci łaski Bożej i pozwala im doświadczyć „czym jest komunitwórczy, kenotyczno-ofiarniczy czy eklezjotwórczy wymiar ich sakramentalnego małżeństwa” (s. 206).

W Zakończeniu Doktorantka raz jeszcze przypomina, że dzięki posiadaniu ciała, a nie mimo niego, małżonkowie mogą tworzyć komunie osób na wzór Trójcy Świętej. „Dzięki ciału małżonkowie mogą stawać się bezinteresownym darem dla drugiego, przyjmując postać służby i ofiarnego uniżenia. Wreszcie w ludzkiej cielesności seksualności objawia się twórcza siła płodności Bożej, w której człowiek partycypuje (...). Ważnym zadaniem jakie stoi przed Kościołem jest nieustanna dbałość i troska o ukazywanie wartości ciała ludzkiego, a co za tym idzie, także wartości małżeńskiego współżycia” (s. 210).

Ocena pracy

Należy podkreślić, że praca doktorska Justyny Trybek pt. *Rola cielesności w uobecnianiu i realizowaniu przymierza z Bogiem – na przykładzie sakramentu Eucharystii i małżeństwa*

podejmuje tematy znane już w teologii XX i XXI takie jak związek sakramentów Eucharystii i małżeństwa, kategoria przymierza, znaczenie ciała i seksualności w życiu małżeńskim, jednak połączenie tych zagadnień pozwala na ponowne ich przemyślenie w nowy sposób.

Należy docenić sposób prowadzenia namysłu który odzwierciedla spis treści: Autorka wychodzi od prezentacji w pierwszym rozdziale nowego spojrzenia na sakramentologię na przykładzie wybranych myślicieli, następnie znaczenie kategorii przymierza i cielesności w sakramentach Eucharystii i małżeństwa, by w kolejnych trzech rozdziałach wskazać na wspólne dla tych dwóch sakramentów skutki w postaci komunii, ofiarowania siebie i budowania Kościoła.

W swojej pracy Doktorantka wskazuje na kategorię cielesności obecną w Eucharystii i sakramencie małżeństwa, na wywyższenie ciała ludzkiego poprzez przyjęcie ludzkiej natury przez Syna Bożego.

Następnie w całej pracy można zauważyć rys pneumatologiczny jako że Duch Święty jest nie tylko Miłością wewnątrztrynitarną, ale jest u początków Wcielenia Syna Bożego, sprawia przemianę – transsubstancjację, konsekrację chleba i wina, jest obecny w sakramencie małżeństwa.

Autorka nie zapomina, że pierwszym źródłem wspólnoty i miłości jest Trójca Święta, na której obraz został stworzony każdy człowiek, ale której obraz w szczególny sposób noszą małżonkowie, odzwierciedlając wspólnotowy wymiar Trójjedynego Boga.

Porównując sakrament Eucharystii i sakrament małżeństwa nie zapomina nigdy o pierwszeństwie sakramentu Ciała i Krwi Pańskiej, który jest źródłem życia dla każdego ochrzczonego, również dla małżonków.

Praca została napisana dobrą polszczyzną, bez błędów edytorskich.

Uwagi krytyczne

Doktorantka często powtarza tezę o negatywnym spojrzeniu na cielesność i seksualność obecne w Kościele katolickim cytując o. Ksawerego Knotza. Nie precyzuje przy tym, czy chodzi o wypowiedzi Magisterium Kościoła, teologów czy poglądy ogółu katolików. Wydaje się, że tego rodzaju zarzuty należałoby poprzeć solidnymi argumentami, który jednak w pracy brakuje.

Autorka podkreśla, że kategoria przymierza stanowi kluczowy motyw dla religii judeochrześcijańskiej (s. 54), jednak taka religia nie istnieje: mamy albo judaizm albo chrześcijaństwo.

Dalej czytamy, że „Ostatnia Wieczerza sprawowana przez Chrystusa odbywała się w czasie tradycyjnej Paschy żydowskiej, z barankiem” (s. 63), wiemy jednak, że nie wszyscy są zgodni co do tego, czy Chrystus z apostołami spożywali baranka paschalnego.

Kilkakrotnie spotkamy się w pracy z poglądem, że człowiek realizuje swoje podobieństwo do Boga wyłącznie we wspólnocie, przede wszystkim w relacji mężczyzny i kobiety, np. „Zatem wyjątkowe podobieństwo do Boga wyraża się nie poprzez ludzką samotność, ale w urzeczywistnianej przez człowieka komunii osób” (s. 93). „Tylko w ten sposób, w spotkaniu męskości i kobiecości, człowiek jako osoba może odkrywać, urzeczywistniać i w pełni przeżywać swoje człowieczeństwo” (s. 94). Należałoby odróżnić *imago Dei*, obraz Boga obecny w każdym człowieku dzięki posiadaniu władz duchowych, od innych jego przejawów, takich jak małżeństwo i życie wspólnotowe na wzór Trójcy Świętej. Człowiek jako taki jest w pełni osobą ludzką, *imago Dei* a Kościół ceni życie pustelnicze poświęcone Bogu.

Punkt czwarty rozdziału czwartego (s. 149-170) rozwija porównanie ofiary eucharystycznej z aktem seksualnym małżonków w oparciu o rozważania francuskiego seksuologa Oliviera Floranta. Poglądy te nie mają oparcia w Piśmie Świętym i nauczaniu Kościoła. Zamiast „teologii ciała” w duchu Karola Wojtyły/Jana Pawła II Florant proponuje powierzchowne skojarzenia między liturgią Mszy św. a współżyciem płciowym. Podobnie jest z tezą o trzech lub pięciu ołtarzach (s. 159).

W Bibliografii mamy brak podanych stron, gdy dokument Magisterium Kościoła jest częścią książki lub dokumentów Soboru Watykańskiego II (s. 212).

4. Pytania do Doktorantki

- 1) Współczesna kultura zmagą się z nowymi przejawami gnostycyzmu i manicheizmu w podejściu do świata stworzonego i do ciała. Jakie są tego przejawy?
- 2) Jakie znaczenie dla budowania relacji małżeńskich ma według Karola Wojtyły/Jana Pawła II „norma personalistyczna”?
- 3) W jaki sposób Karol Wojtyła argumentuje znaczenie czystości i wstydu w książce *Miłość i odpowiedzialność*?
- 4) Na czym polega wyższość bezżenności dla królestwa niebieskiego nad małżeństwem w nauczaniu Jana Pawła II?
- 5) Relacja między miłością *eros* i *agape* w encyklice Benedykta XVI *Deus caritas est*.

5. Wniosek końcowy

Praca doktorska mgr lic. Justyny Trybek pt. *Rola cielesności w uobecnianiu i realizowaniu przymierza z Bogiem – na przykładzie sakramentu Eucharystii i małżeństwa* napisana pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Szymona Drzyżdżyka i ks. dra Krzysztofa Porosło (promotor pomocniczy) jest interesującą próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie o znaczenie przymierza małżeńskiego i roli cielesności w życiu małżonków w świetle sakramentu Eucharystii. Mimo uwag krytycznych należy podkreślić, że Autorka pracy umiejętnie ukazała relacje obu sakramentów, wskazując wyraźnie na Eucharystię jako źródło rozumienia znaczenia ciała i miłości małżonków.

Wnioskuje zatem do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o kontynuowanie postępowania w sprawie nadania pani Justynie Trybek stopnia naukowego doktora nauk teologicznych.

Koszalin, 08.07.2024 r.

ks. prof. dr hab. Janusz Bujak

